

TURINYS:

EKONOMINĖ POLITIKA.....2 psl.

- 21-asis Lietuvos ekonomikos tyrimas 2007/2008
- Inflacijos priemonių valdymo planas
- Pensijų kaupimo įstatymų projektas
- E-paslaugų plėtra išsiplėtusioje ES
- Pašto stagnacija Lietuvoje
- Užmokestis už sveikatos paslaugas
- Aukštojo mokslo reformai – teisinis rūbas

VEIKLOS REGULIAVIMAS.....4psl.

- Alkoholio kontrolės politika Lietuvoje
- Lietuvos kabelinės TV rinkos analizė
- Ekspertizė: Dėl LR Darbo kodekso pakeitimo
- Į ką mums baksnoja tarptautiniai reitingai?
- Analizė: Dėl detaliųjų planų rengimo procedūros
- Spekuliacijos nafta
- „Konkurencingo“ verslo vizija

VALSTYBĖS NAŠTA.....6psl.

- Gyventojų požiūrio į kontrabandą tyrimas
- Lietuviai sutiktų atiduoti iki 11 proc. pinigų
- Šalies ekonomistų kreipimasis dėl PVM lengvatos
- Viešojo sektoriaus strateginis planavimas
- Pelno mokesčio įstatymo pakeitimo projektas

„KOALICIJA UŽ LAISVĄ EUROPA“.....8 psl.

- Naudingas bendrų tikslų ES biudžetas

IDĖJŲ SKLAIDA.....9 psl.

- Seimo rinkimai 2008: ką turėtų padaryti naujoji valdžia
- LLRI vienas geriausių Europoje ir pasaulyje
- Esė konkursas „Laisvės studijos“

LLRI prezidentas Remigijus Šimašius.

[vertinus analitinį potencialą, temų problematiškumą nuo šių metų dirbame pagal 2008 - 2010 metų strategiją, kurios kryptys tokios:

- **Laisvosios rinkos idėjų sklaida.** Jaunimui, žiniasklaidos atstovams, politikams ir visiems besidomintiems sudarysime sąlygas ir paskatinsime įgyti ekonominių žinių informacijos apie laisvąją rinką, lengvinsime jų savišvietą.
- **Ekonominės veiklos reguliavimas.** Stengsimės parodyti, kokias pasekmes sukelia beatodairiškas valdžios kišimasis į žmogaus ekonominę veiklą atskirose srityse ir atskleisti ekonominės veiklos laisvių išplėtimo naudą.
- **Valstybės našta.** Mėginsim atskleisti, kaip panaudojamos mokesčių mokėtojų lėšos, parodyti tikslingesnius ir taupesnius iš piliečių surenkamų lėšų naudojimo būdus ir pagrįsti mokesčių mažinimo bei subalansuoto valstybės biudžeto galimybę ir būtinybę.
- **Bendroji ekonominė politika.** Nuolat vertindami Lietuvos konkurencingumą ir investicinę aplinką bei bendrą Vyriausybės politiką, stengsimės skleisti Lietuvos visuomenei žinias apie asmens laisvės svarbą, etinius ir ekonominius laisvosios rinkos privalumus bei reikalingus sprendimus; stengsimės parodyti, pagrįsti ir skatinti, esminių sprendimų priėmimą dėl rinkos principais paremtų švietimo, sveikatos apsaugos ir pensijų reformų.
- **Koalicijos „Coalition for a Free Europe“ projektas.** Kartu su tarptautiniais partneriais europiniu ir nacionaliniu lygiu kelsime į viešumą svarbius Europos viešosios politikos klausimus bei teiksime visuomenei ribotos valdžios, asmens laisvės ir atsakomybės idėjomis paremtus sprendimus. .

> 21-asis Lietuvos ekonomikos tyrimas: Net ir minkštas augimo lėtėjimas – priežastis susirūpinti

LLRI atliko 21-ąjį Lietuvos ekonomikos tyrimą. Šiais metais prognozuojamas iki šiol sparčiai augančios Lietuvos ekonomikos sulėtėjimas. Realus BVP augimas 2008 m. turėtų siekti 6,6 proc. Tyrimo duomenimis, kiek lėčiau, tačiau ir toliau didės namų ūkio pajamos ir 2008 m. jos turėtų sudaryti apie 3114 Lt. (2007 m. sudarė 2823 Lt.). Vidutinis neto darbo užmokestis 2008 m. turėtų išaugti 12,5 proc. iki 1779 Lt/mėn. Įmonių pelningumas ir nuosavybės grąža mažės, bet išliks teigiama: 2008 m. prognozuojama, kad įmonių grąža sumažės 11 proc., o pelningumas iki 6,5 proc. Praėjusiais metais namų ūkio pajamos augo ženkliai aplenkdamos netgi akivaizdžiai pakitusias kainas.

Šiais metais gyventojų perkamoji galia ir pajamos vis dar auga, tačiau tyrimo dalyviai jau atsargiau nei prieš pusmetį vertina nedarbo lygio kiekį ir įmonių pelningumą. Numatomas ekonomikos augimo lėtėjimas, nedidelis nedarbo lygio pakilimas, įmonių pelnų sulėtėjimas. Šie faktoriai rodo, kad daliai gyventojų gali tekti prisitaikyti prie ekonomikos pasikeitimų, kurie pradės vykti jau šiais metais.

Tyrimo dalyvių nuomone, augantis darbo užmokestis yra didžiausia paskata žmonėms neemigruoti iš šalies. 62 proc. apklaustųjų mano, kad paskatų neišvažiuoti daugėja, 77 proc. darbo užmokesčio augimą įvardija kaip pagrindinę to priežastį.

Tyrimo duomenimis gyventojai sutaupo mažiau. Santaupoms 2007 m. žmonės skyrė 371 litą per mėnesį, t.y. beveik tiek pat kaip ir 2006-aisiais. Santaupoms 2006 metais teko 14 procentų visų namų ūkių pajamų, o 2007-aisiais, išaugus namų ūkių pajamoms, šis rodiklis sumažėjo iki 13 proc. Namų ūkių santaupos 2008 m. turėtų padidėti 5 procentais ir siekti 390 litų per mėnesį.

Tyrimo santrumpą [galite rasti čia](#).

> Infliacijos priemonių valdymo planas

Lietuvos laisvosios rinkos institutas ir AB bankas „Hansabankas“ šalies ministrui pirmininkui pateikė kovos su infliacija planą. Jis parengtas vadovaujantis prielaida, kad infliacija yra ne bendro kainų lygio didėjimas, o pinigų (plačiąja prasme) masės didėjimas. Kitaip tariant, bendro kainų lygio didėjimas yra infliacijos pasekmė, o ne priežastis. Todėl į šį planą neįtrauktos kainų reguliavimo priemonės, nes jos, geriausiu atveju, gali tik laikinai paveikti kainų indeksus, tačiau nesprendžia pačios infliacijos problemos.

Pagrindinės infliacijos priežastys yra: smarkiai išaugę pinigų srautai iš užsienio, ypač per bankų skolinimą; biudžeto deficito finansavimas skolinimusi iš užsienio; su ES fondais ateinantys pinigai; emigrantų siunčiami pinigai.

Infliacijos priežasčių valdymas yra ilgalaikis, sudėtingas ir sunkiai pasiekiamas tikslas, kuris reikalauja pakeisti tiek privačiam, tiek valstybiniam sektoriui naudingas veiklas. Net ir įgyvendinus visas šiame plane siūlomas priemones, kai kurių iš jų poveikis pasireikštų tik per kelerius metus.

Siūlomos priemonės pasirinktos pagal jų poveikio tinkamumą. Priemonės vertiname pagal tai, ar tai tiesioginė, ar netiesioginė infliacijos kontrolės priemonė, koks galimas poveikio greitis, poveikio tinkamumas ir įgyvendinimo lengvumas. Įgyvendinimo lengvumas apibūdina kokių veiksmų ar pokyčių reikėtų imtis, norint įgyvendinti kurią nors priemonę (pvz., jei priemonei įgyvendinti reikalingas tik politinis ar administracinis sprendimas,

tokia priemonė apibūdinama kaip lengvai įgyvendinama, neatsižvelgiant į tai, kad politiškai tai padaryti gali būti sunku).

Šį planą su išsamia teorine medžiaga (pdf formatu) galite atsisiųsti paspaudę ant nuorodos: [Infliacijos valdymo priemonių planas](#).

> Dėl Pensijų kaupimo ir Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymų projektu

Tęsdamas darbą pensijų sistemos reformos srityje, LLRI išanalizavo su Pensijų kaupimo įstatymo pakeitimais susijusius projektus ir šalies valdžiai pateikė ekspertizę, kurią galite atsisiųsti [paspaudę ČIA](#).

Balandžio mėn. viduryje per Lietuvos radiją transliuotas LLRI prezidento komentaras „Išblėšę gaisrai traukia politinius gaisrininkus“:

Seime svarstomi net 4 projektai, kurių esmė – padaryti, kad pensijas privačiuose pensijų fonduose kaupiantys asmenys nebūtų skriaudžiami ar neprarastų savo sunkiai uždirbtų pinigų. Būdai klasikiniai: nustatyti maksimalias kainas už pensijų fondų paslaugas, nustatyti, kad pensijų sąskaitoms neaugant paslaugos žmogui nieko nekainuotų, galiausiai – kad žmogus galėtų bet kada nemokamai keisti pensijų bendrovę ar netgi sugrįžti į kadaise savanoriškai paliktą valdišką sistemą.

Nereikėtų pasiduoti įspūdžiui, kad valdiška pensija – geriau, nes buvo paskutiniu metu didinama. Juk privati pensija, tai nuosavybė. Netgi mirties atveju ji paveldima. Valdiška Sodros pensija, kaip žinia – ne. Ir ačiū Dievui, nes galiausiai juk Sodros pensija yra atėmimas iš vieno ir atidavimas kitiems. O ir didinti valdiškas pensijas galimybės ribotos ir priklauso nuo politinių preferencijų.

Ar tikrai pensijų fondų rezultatai blogesni nei tikėtasi? Vargu. Net turint galvoje, kad dalyje pensijų fondų įmokos už paslaugas „suvalgė“ visą investicinį prieaugį. Juk dar pereinant prie šios sistemos buvo kalbama, kad privačių pensijų sistemos sėkmingos veiklos prielaida yra pakankamas jos mastas. Tuo tarpu penki su puse procentinio punkto įmokos į šią sistemą tikrai nėra tai, ką rekomenduotų finansų analitikai, ir kas būtų pakankama, kad būtų užtikrinta masto ekonomija ir, atitinkamai, gera pigi paslauga. Tiems kas domėjosi, tai buvo aišku, ir, beje, aiškiai sakoma, dar iki pensijų reformos pradžios. Tie, kas pasidomėjo, ar išgirdo tik dabar, suskumba gesinti nesamo gaisro.

Visą komentarą galite [rasti čia](#).

> Tyrimas E-paslaugų plėtra išsiplėtusioje ES: e-valdžia ir e-sveikata Lietuvoje

Dirbant žinių ekonomikos srityje atliktas tyrimas, kuris kovo mėn. buvo pristatytas LR Seimo informacinės visuomenės plėtros komiteto posėdyje. Išsamią tyrimo medžiagą galite atsisiųsti paspaudę [ant nuorodos](#).

Atliktas Lietuvos e-valdžios ir e-sveikatos paslaugų diegimo tyrimas leidžia daryti išvadą, kad šios sritys yra skirtingose vystymosi stadijose. E-valdžios paslaugos peržengė pirmąją įgyvendinimo stadiją (sistema sukurta ir įdiegta) ir įžengė į antrąją, kurioje diegimo politika turėtų koncentruotis į šios paslaugos naudojimą ir poveikį. E-sveikatos vystymasis, deja, vis dar pirmoje stadijoje, čia politikos tikslai turėtų būti paslaugos tiekimas ir interaktyvumas.

E-valdžios infrastruktūra Lietuvoje sukurta, visuomenė žino apie jos egzistavimą. Nors tolimesnis visuomenės švietimas yra

būtinai, juo užsiima privačios ir viešos organizacijos NVO, švietimo įstaigos ir patys individai.

E-valdžios įgyvendinimas sukūrė šios paslaugos pasiūlą. Dauguma administracinių institucijų teikia kai kurias e-paslaugas ir laipsniškai jas tobulina. E-valdžios paslaugų prieinamume Lietuvos reitingas nedaug atsilieka nuo ES vidurkio (atitinkamai 68 proc. ir 75proc.). Verslo naudojimas e-valdžios paslaugomis taip nedaug atsilieka nuo ES vidurkio. Tačiau šis rodiklis tarp individų, kartu su interneto prieigos paplitimu namų ūkiuose lieka ženkliai mažesnis nei ES vidurkis (individų naudojimas atitinkamai 13 proc. ir 24 proc., interneto prieiga namų ūkiuose atitinkamai 35 proc. ir 51 proc.). Tačiau šie skaičiai nuolat auga, kaip auga ir visuomenės įgūdžiai naudotis e-valdžios paslaugomis.

Pagrindinis e-valdžios trūkumas yra tai, kad jis nepasiekia e-paslaugų tikslų, pvz., efektyvumo ir skaidrumo. E-valdžia nekeičia esančio viešojo administravimo rėmų ir tradicijų, bet prie jų prisitaiko. Nors nemaža dalis paslaugų formaliai buvo įdiegtos, jos pačios administracinių procedūrų nesupaprastina. Be to, e-valdžios paslaugų pasiūla yra ne vartotojų paklausos ar kaštų optimizavimo sprendimas priimtas viešosios administracijos, bet ES rekomendacijų rezultatas. E-valdžios įdiegimo procesą apsunkina motyvacijos stoka, projektų vadybos įgūdžių trūkumas tarp viešosios administracijos pareigūnų, prastas ir fragmentiškas įdiegimo monitoringas, ir, svarbiausia, lėta viešojo administravimo reforma.

› Pašto stagnacija Lietuvoje

LLRI prezidento Remigijaus Šimašiaus ir LLRI asocijuoto eksperto Almino Žaldoko straipsnis publikuojamas dienraštyje „Kauno diena“.

Adamas Smitas savo „Tautų turte“ pavadino pašta merkantiliniu projektu ir net pastebėjo, kad tai yra vienintelis merkantilinis projektas, kurį sėkmingai valdė visos vyriausybės, - dėl nedidelio reikalingo kapitalo, dėl paprastos verslo logikos ir grąžos, - ne tik neabejotinos, bet ir greit gaunamos. Deja, bendrovė „Lietuvos paštas“ gera grąža pasigirti negali ir nepaisant artėjančio rinkos liberalizavimo reformoms pasiryžta per lėtai.

Nors paštas tradiciškai vadinamas natūralia monopolija, būtent pašto paslaugose natūralios monopolijos yra mažiausiai. Žinoma, tam tikra laiškų surinkimo, rūšiavimo, transportavimo bei pristatymo masto ekonomija yra, bet ji niekuo neišsiskiria iš kitų, jau privatizuotų bei liberalizuotų taip vadinamų natūralių monopolijų. Ir kaip parodė jų pavyzdys, būtent privatizavimas ir liberalizavimas buvo pagrindinė paskata tradiciniams paslaugų tiekėjams transformuotis iš stagnacinių veiklos modelių į inovatyvias kompanijas. Kadangi besivystant informacinių technologijų ir telekomunikacijų paslaugoms, net teoriškai pašto paslaugos nebeturi monopolijų, lėta „Lietuvos pašto“ reforma yra kenksminga tiek pačiai kompanijai, tiek tiems vartotojams, kurie negali pasinaudoti alternatyviomis paslaugomis: laiškus siųsti elektroniniu paštu, siuntinius siuntų kompanijomis, o mokesčius susimokėti internetu.

Mūsiškis paštas vis dar stagnuoja užburtame rate inkubacinėje aplinkoje, be jokio ypatingos spaudimo keistis iš vidaus. Jei kitose liberalizuojamose natūraliose monopolijose buvo pagrįstai jaudinamasi, kad galbūt naujieji žaidėjai nesugebės sukurti konkurencijos senajam monopolistui su akivaizdžiais pranašumais, tai pašto rinkoje jaudinamasi, ar sugebės išsilaikyti senasis monopolistas ir apribojimai sukuriama naujesiems žaidėjams. Žinoma, tai susiję su valstybinio pašto neefektyvumu bei su tuo, kad jį valdo valstybė, tačiau būtent konkurencija iš išorės bei privatus savininkas iš vidaus ir atneša natūralų spaudimą įmonėms siekti kuo efektyvesnės veiklos.

Visą komentarą galite rasti [paspaudę ČIA](#).

› Gdytojai, pacientai ir užmokestis už sveikatos paslaugas

LLRI prezidento Remigijaus Šimašiaus komentaras skaitytas per Lietuvos radiją (visas komentaras [LLRI puslapyje](#)):

Gyvename „nemokamos“ medicinos krašte. Tačiau tiesa, kad nemokamų dalykų nebūna galioja ir sveikatai. Tad neatsitiktinai sumokėjimas už sveikatinimo paslaugas – itin keblus dalykas. Juk pagrindinis klausimas yra, kas sumoka už vieną ar kitą paslaugą. Daugelis norėtų, kad mokėtų kiti, tad aštrios diskusijos neišvengiamos. Šį kartą diskusijas įžiebė Gydytojų sąjungos pareiškimai, kad logiška būtų pacientams sumokėti bent dalį sąnaudų už daugelį medicinos paslaugų padengiantį mokesť. Dar ugnį pakurstė planai bei konkretūs bandymai iš pacientų imti mokesť už gydytojo iškvietimą į namus.

Kam iš principo gali atitekti sumokėjimo už sveikatinimo paslaugas našta, kam ji atitenka šiandien, ir kas iš to seka? Už sveikatą gali mokėti biudžetas, privalomojo sveikatos draudimo fondas, o kitaip tariant – mokesčių mokėtojai. Sistema paprasta ir paremta tarybiniais laikais skiepyta morale: iš kiekvieno pagal sugebėjimus, kiekvienam – pagal poreikius. Kadangi tai užtikrina, kad apmokami patys svarbiausi žmonių sveikatai dalykai, būtų viskas tarsi ir puiku. Tačiau taip nėra. Tie, kas gali mokėti, yra visai nesuinteresuoti to daryti, o jiems tenkanti finansinė našta verčia ieškoti kitų galimybių: slėpti mokesčius, dirbti mažiau, emigruoti. Tie, už kuriuos sumokama, skatinami išnaudoti viską, į ką jiems suteikta teisė, o iš čia ir eilės, vis didesnis finansų poreikis, vis dažniau pasirenkama kiekybė, o ne kokybė. Galiausiai, pats principas „kiekvienam pagal poreikius“ nėra toks jau paprastas, nes visų poreikiams patenkinti tiesiog neužtenka lėšų. Štai kad ir šiandien nėra kompensuojami vaistai nuo Parkinsono sindromo, tačiau vargu ar šie vaistai atrodo nebūtinai tiems, kurie kenčia nuo šio negalavimo.

› Aukštojo mokslo reformai – teisinis rūbas

Kovo mėn. Lietuvos konservatorių ir liberalų sąjūdžio partijų atstovai užregistravo naujos redakcijos Mokslo ir studijų įstatymo projektą, kuriuo pernai pasiektam partijų susitarimui dėl aukštojo mokslo reformos suteikiamas konkretus pavidalas. Įstatymo projektas parengtas pasitelkiant visus iniciatyvinės grupės, kurią subūrė LLRI, narius.

Pagal šį projektą, 5 proc. gambiausių studentų už studijas nemokėtų iš viso, jų išlaidas padengtų valstybė. Dar 20-čiai proc. studentų būtų sudaryta galimybė susigrąžinti studijoms išleistus pinigus, jeigu jie mokslus baigė geriausiais rezultatais.

Projekte numatoma, kad skiriamos dviejų tipų stipendijos: skatinančiosios, kurias teiktų aukštoji mokykla, ir socialinės - kaip parama socialiai silpniausiems studentams. Studijų kainą bei kiekvienos studijų krypties studentų skaičių turėtų nustatyti pačios aukštosios mokyklos.

Daugiau informacijos: www.amreforma.lt

> LLRI pastabos ir pasiūlymai dėl alkoholio kontrolės politikos Lietuvoje

LLRI atliko teorinę alkoholio kontrolės principų ir priemonių analizę. Į kovą dėl žmonių gyvenimo būdo yra įsitraukę ir valstybės, ir verslas. Šiandien įprasta diskutuoti, ar apriboti teisę rinktis rūkyti, vartoti alkoholį, dėvėti kailinius ar paprasčiausiai, valgyti tam tikrą maistą ar tam tikrą maisto kiekį.

Ką daryti, jei vieno asmens pasirinkimai sukelia per didelę riziką tam pačiam ar kitiems asmenims? Tokiais atvejais turime teisę reikalauti, kad vienu asmenų elgesys neturėtų neigiamo poveikio kitiems: tiek, kiek vienu elgesys darys poveikį kitiems, pirmieji bus laikomi atsakingais už savo pasirinkimus. Tačiau jei pirmiesiems iš viso neleidžiame pasirinkti, net kai pasirinkimai neturi jokios įtakos aplinkiniams, gali kilti pagrįstų abejonių, ar gyvename vis dar laisvoje visuomenėje.

Šis darbas skirtas aptarti, į ką reikia atkreipti dėmesį planuojant ir įgyvendinant valstybės alkoholio kontrolės politiką. Keliami trys pagrindiniai klausimai:

- kodėl iš esmės yra reikalinga alkoholio kontrolės politika;
- kokia alkoholio kontrolės politika yra šiuo metu vykdoma Lietuvoje;
- kokiais būdais ar kuriomis kryptimis tikslinga tobulinti esamą alkoholio kontrolės politiką, viena vertus, siekiant, kad alkoholio kontrolė iš tiesų atliktų tai, kam ji skirta – mažintų su alkoholio vartojimu susijusią žalą – bei, kita vertus, kad alkoholio kontrolė netaptų nepagrįstu asmens suvaržymų šaltiniu.

Darbe išdėstyti argumentai nėra skirti alkoholio vartojimui skatinti. Taip pat nėra siūlomas universalus ir užtikrintas su alkoholio vartojimu susijusių problemų sprendimas. Siekiama išryškinti klausimus, į kuriuos privalu atsakyti kuriant alkoholio kontrolės politiką, bei siūlomos galimos šios politikos gairės.

Darbo išvados daromos remiantis teorine alkoholio kontrolės principų ir priemonių analize, Lietuvos Respublikos teisės aktų apžvalga, Tarptautinio alkoholio politikos centro (International Center for Alcohol Policy, ICAP) pateikiama alkoholio kontrolės politiką analizuojančių mokslinių tyrimų apžvalga bei kitais teoriniais ar empiriniais moksliniais tyrimais. Išsamų darbą galite rasti paspaudę [ant nuorodos](#).

> Lietuvos kabelinės TV rinkos analizė: optimalaus reguliavimo Lietuvoje gairės

Metų pradžioje LLRI pristatė išsamų tyrimą: „ES valstybių, išskiriant Lietuvą, retransliavimo/transliavimo veiklos, įskaitant kabelinę televiziją, internetą, IP televiziją ir kitas susijusias paslaugas, reglamentavimo ir reguliavimo tvarka ir praktika. Optimalaus reguliavimo Lietuvoje modelio gairės“.

Šioje studijoje pateikiama Lietuvos kabelinės TV rinkos analizė bei optimalaus reguliavimo Lietuvoje gairės. Tyrimas nagrinėja Europos kabelinių TV ir telekomunikacijų rinką, ypatingą dėmesį skiriant Jungtinės Karalystės, Vokietijos ir Lenkijos atvejams.

Dabartinė kabelinių TV rinkos padėtis Europoje pasižymi stipria konsolidacija, vedančia link vieno rinkos žaidėjo daugumoje ES rinkų. Tiesa, dėl skirtingos ES šalių patirties ES reguliacinių direktyvų įgyvendinimas vyksta nevienodu tempu. Sparti rinkos plėtra reikalauja inovacijų bei naujų technologijų. Sparčiai

mažėjant riboms tarp kabelinių TV, telekomų ir interneto tiekėjų jų paslaugos tampa vis panašesnės, todėl yra būtinos vienodos konkurencinės sąlygos tam, kad būtų užtikrinta technologinė plėtra.

Rekomenduojama mažinti ex ante reguliavimą, paprastinti procedūras ir pritaikyti lankstesnį požiūrį į likusias taisykles. Reguliacinės procedūros ES telekomunikacijų rinkoje turėtų būti artinamos prie harmonizacijos, kuri turi būti pasiekta per maksimalią ex ante dereguliaciją.

Ši studija taip pat rekomenduoja sukurti plačios skalės spektro liberalizavimą. Kitas svarbesnis apžvelgiamas aspektas yra vienos reguliacinės institucijos sukūrimas, sujungiant Ryšių reguliavimo tarnybą bei Radijo ir televizijos komisiją. Taip būtų sumažinta besidubliuojančių funkcijų priežiūra bei reguliacinis perteklius ir sukurtas stabilus rinkos reguliavimas, užtikrinantis sėkmingesnį telekomunikacijų ir kabelinės televizijos rinkų funkcionavimą.

Visą tyrimą (apimtis 99 psl.) galite atsisiųsti paspaudę ant nuorodos: [KTVA tyrimas](#).

> Ekspertizė: Dėl LR Darbo kodekso pakeitimo

Lietuvos laisvosios rinkos institutas atliko Lietuvos Respublikos Darbo kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto ekspertizę ir pateikė pastabas bei pasiūlymus.

Ekspertizėje teigiama, kad įstatymo projekte tikslinga neįvesti reikalavimų, griežtesnių ar smulkmeniškesnių reguliavimų, nei reikalauja ES direktyvos. Kitu atveju, griežtesnis reguliavimas nei reikalauja ES teisės aktai gali turėti neigiamų pasekmių tarptautiniam Lietuvos konkurencingumui.

Kitais atvejais, potencialus investuotojas, rinkdamasis vieną iš ES valstybių savo investicijoms, tikėtina atkreips dėmesį, ar nustatyti minimalūs ES keliami reikalavimai, ar nustatyti daugiau reikalaujantys ar daugiau kaštų sukeliantys reikalavimai.

Išsamiai analizę LLRI [tinklapyje](#).

> Į ką mums baksnoja tarptautiniai reitingai?

LLRI vyresniojo eksperto Giedriaus Kadziausko komentaras spausdinamas savaitraštyje „Mokesčių žinios“.

Ekonominės laisvės indekse apžvelgiamos 10 ekonominės laisvės kategorijų. Tai verslo laisvė (vertinama, ar sunku įsteigti, ar uždaryti verslą, gauti reikalingus veiklos leidimus), užsienio prekybos politika, fiskalinė našta (vertinamas mokesčių dydis), valdžios dydis (vertinama, kiek gyventojams kainuoja valdžia), pinigų politika, investicijų laisvė ir apsauga, nuosavybės teisių apsauga, korupcijos lygis ir darbo rinkos reguliavimas.

Vertinga pažvelgti ne tik į tas reitingo dalis, dėl kurių Lietuva vertinama teigiamai, bet į problemines sritis, kuriose slypi šalies galimybės.

Trys Lietuvos reitingą ekonominės laisvės indekse žemyn tempiantys kriterijai yra nuosavybės teisių apsauga (įvertinta 50 balų iš 100), korupcijos lygis (48/100) ir darbo rinkos reguliavimas (57,6/100). Kitos septynios kategorijos išsidėsčiusios tarp 68,3 ir 86 balų iš 100.

Išsamiau, paspaudus ant nuorodos: [Tarptautiniai reitingai](#).

> Analizė: Dėl detaliųjų planų rengimo procedūros

LLRI tęsia darbus žemės rinkos reguliavimo ir nuosavybės apsaugos srityse ir kovo mėn. atsakingiems valdžios atstovams pateikė detaliojo planavimo proceso analizę ir pasiūlymus jo pakeitimams. Šios analizės tikslas - atskleisti problemines detaliojo planavimo stadijas ir pateikti rekomendacijas jų supaprastinimui.

Detalusis teritorijos planas, tai teritorijos savininko raktas, atrakinantis konkretaus sklypo panaudojimo galimybes. Lietuvos savivaldybėms parengus bendruosius planus, sklypų savininkai gali pagrįstai tikėtis, kad nebebus kliūčių savalaikiam detaliųjų planų parengimui ir efektyviam sklypų naudojimui. Tačiau detaliojo teritorijų planavimo procedūra šiandien neatitinka savininkų ir naudotojų lūkesčių: jis per ilgai užtrunka, sunku prognozuoti rezultatus, nes jie priklauso ir nuo tarnautojų, ir nuo savivaldybių politikų požiūrio, o detalusis planavimas tampa brangus ir rizikingas.

Šiandienė detaliojo planavimo praktika rodo, kad savininkas, planavimo organizatorius, yra visiškai priklausomas nuo savivaldybės tarnautojų, valstybės priežiūros institucijų ar kitų planavimo sąlygas išduodančių institucijų. Todėl net ir Teritorijų planavimo įstatymo nuostatos, kurios numato saugiklius pareigūnų atsakomybei, pvz., leidimas pradėti plano rengimą negavus iš vyriausiojo architekto planavimo sąlygų ar jų dalies, neatlieka savo drausminančios funkcijos. Detaliojo plano rengėjas gali būti sustabdytas ir „nubaustas“ bet kurioje kitoje stadijoje.

Deja, Teritorijų planavimo įstatyme bei detaliųjų planų rengimo taisyklėse numatytų veiksmų atlikimo terminai praktikoje neegzistuoja. Jų nesilaikymo apskundimas nepraktikuojamas, dėl pagrįsto detaliųjų planų rengimo organizatorių atsargumo „nesusipykti“ su sprendimus priimančiais tarnautojais.

LLRI analizę galite atsisiųsti [paspaude ČIA](#).

> Spekuliacijos nafta

Žurnale „Veidas“ publikuojamas vyresniojo LLRI eksperto Žilvino Šilėno komentaras (visą komentarą [galite rasti čia](#)).

Sustoja du amerikiečiai degalinėje. „Oho,“ sako vienas „benzinas jau 4 doleriai už galoną!“ „Oho,“ atsako kitas „jie vis dar priima dolerius!“

Amerikiečių liaudies išmintis

Naftos kainoms dabar jau tikrai mušant rekordus, dažnai kyla klausimas, kokia yra naftos kainos riba. Deja, kainos, kaip ir skaičiai, yra tolygūs dydžiai, todėl jokių „ribų“ čia negali būti. Dažnai minimos „psichologinės ribos“ 100 dol. 125 dol. ar 200 dol. už barelį yra subjektyvūs žmonių bandymai chaotiškame pasaulyje rasti saugumo jausmą.

Svarbus ir unikalus dabartinio naftos brangimo elementas yra finansinis spekuliacijavimas. Vieni naftoje mato būdą apsisaugoti nuo vertę prarandančio JAV dolerio, kitiems investicijos į naftą duoda didesnę gražą nei investicijos į vertybinius popierius. Be abejo, populiaru šiuo reiškiniu piktintis, tačiau jis puikiai parodo ir rinkos mechanizmo veikimą, ir tai, kad produkto paklausa susideda iš daugiau, nei vien poreikis naudoti gėrybę pagal jos tiesioginę paskirtį.

Siūlymai „paleisti į rinką“ naftos rezervus, numušti kainą ir „nubausti“ spekuliantus (o po to superkant rezervus už jau žemesnę kainą) yra per daug rizikingi, kad jų kas imtųsi. Todėl, jei situacija iš esmės nesikeis, finansinių investuotojų vaidmuo

skatinant spekuliacinę paklausą naftos rinkoje ir toliau turėtų išlikti svarbus.

> „Konkurencingo“ verslo vizija

LLRI prezidentas Remigijus Šimašius portale Delfi.lt komentuoja dienraštyje „Verslo žinios“ publikuojamą straipsnį apie tai, ką Konkurencijos taryba mano apie verslo keitimąsi informacija:

Jau prieš porą metų Konkurencijos tarybos pirmininkas pareiškė, kad „asociacijos – kartelių buveinės“. Lietuvos laisvosios rinkos instituto analizė apie konkurencijos teisės įgyvendinimą Lietuvoje 1999 – 2006 metais parodė, kad virš kiekvieno (!) verslo kabo konkurencijos teisės Damoklo kardas, kuris, kaip pasirodė, silpną jį laikantį sveiko proto siūlą gali nupjauti bet kada.

Kuo toliau, tuo akivaizdžiau, kad tariamos konkurencijos sergėtojai nutolsta nuo tikrosios konkurencijos. Konkurencijos saugojimas tampa nauju konkurencijos ir ekonominės veiklos bendrai reguliavimu. Nusižiūrint naujas ir laiko nepatiktas Europines tendencijas bei bandant būti gudresniems už Europos sąjungos konkurencijos ekvilibristus, problemų prisikursime ne mažiau nei pati Europos Sąjunga, kurios konkurencijos politika ir teisės įgyvendinamas pagrįstai kritikuotinas ir kritikuojamas.

Dar skaudžiau tai, kad sutelkus dėmesį į tariamas problemas ir taip realiai trukdant konkuruoti, tikrieji konkurencijos pažeidimai (pavyzdžiui, privačių sveikatinimo ar švietimo įstaigų diskriminavimas valstybinių atžvilgiu, įėjimą į rinką ribojančio reguliavimo nustatymas) lieka už Konkurencijos tarybos akiračio. O normali ekonominė veikla, kai bandoma priimti teisingus ekonomus sprendimus ir rinkoje veikti atmerktomis akimis ir atkimštomis ausimis, yra pavadinama karteliniais susitarimais.

Tai rodo, kad konkurencijos politika, kuri *de facto* vykdoma šiandien, turėtų būti metama į tą šiukšlių konteinerį, ant kurio užrašyta „kitos atliekos“.

Visą komentarą galite [pasiskaityti čia](#).

> Gyventojų požiūrio į kontrabandą tyrimas: pokyčiai ir implikacijos mokesčių politikai

LLRI surengė specialistų diskusija, kurioje pristatė naujausią gyventojų požiūrio į kontrabandą tyrimą.

Nusiteikus iki 2009 m. pasiekti Europos Sąjungos reikalaujamą akcizų tarifo minimumą, nuo 2008 m. kovo 1 d. Lietuvoje įsigaliojo Akcizų įstatymo pakeitimai, kurie tabako gaminiams numato didesnius akcizų tarifus. Tam, kad būtų pasiektas ES reikalaujamas minimumas, netolimoje ateityje Lietuvoje dar kartą bus keliamas akcizas.

Lietuvos laisvosios rinkos institutas dar 2004 metais atliko Lietuvos gyventojų sociologinę apklausą, kurioje buvo siekiama išsiaiškinti gyventojų požiūrį į kontrabandą, kovos su ja priemones, mastus, kontrabandinių prekių vartojimą. Analogiška apklausa atlikta ir 2008 metų vasario mėnesį.

Diskusijoje Seimo Biudžeto ir finansų, Sveikatos, Teisės ir teisėtvarkos, Nacionalinio saugumo komitetų atstovai, Sveikatos ministerijos atstovai, Muitinės departamento, Sienos apsaugos tarnybos atstovai, Susijusių verslo asociacijų specialistai renginyje diskutavo, kokios pozicijos Lietuva turėtų laikytis akcizų klausimu.

LLRI nuomone, Lietuva turi matyti akcizus ne tik kaip biudžeto papildymo ar vartojimo ribojimo priemonę, bet ir atsižvelgti į našta Lietuvos vartotojams. Lietuvai tikslinga pasisakyti už minimalaus akcizų tarifo nedidinimą ir raginti dar labiau diferencijuoti akcizų politiką siekiant prisitaikyti prie skirtingų ES šalių narių ekonominių, socialinių ir geografinių sąlygų.

Lietuvos laisvosios rinkos instituto užsakymu 2008 m. vasario mėnesį viešosios nuomonės ir rinkos tyrimų bendrovės „TNS Gallup“ atliko gyventojų sociologinę apklausą, kurioje buvo siekiama išsiaiškinti gyventojų požiūrį į kontrabandą, kovos su ja priemones, mastus, kontrabandinių prekių vartojimą. Analogiškas tyrimas buvo atliktas ir 2004 m.

39 proc. apklaustųjų šalies gyventojų visiškai pateisina arba yra linkę pateisinti kontrabandą, 46 proc. pateisina kontrabandinių prekių vartojimą, tad kylant kainoms ir nuo kovo 1 dienos padidinus akcizus tabako gaminiams, šiuo metu anot gyventojų sumažėjęs kontrabandos vartojimas, gali išaugti.

2008 m. vasario mėn. duomenimis, reikšmingai sumažėjo kontrabandines cigaretes perkančių gyventojų dalis. Jas teigė perkantys apie penktadalis apklaustųjų. (2004 m. jas pirkė 31 proc. gyventojų). Taip pat sumažėjo kontrabandinio alkoholio ir degalų vartojimas. Kontrabandinius alkoholio produktus perkančiųjų dalis sumažėjo nuo 19 iki 7 proc., o degalų - nuo 10 iki 7 proc.

Kontrabandos vartojimas Lietuvoje yra nulemtas santykinai žemo Lietuvos gyvenimo lygio, europinio lygio akcizų tarifų, pigių

prekių šaltinio greta Lietuvos ir gyventojų tolerancijos kontrabandai. Šis derinys, deja, išlieka ir kontrabanda išliks aktuali Lietuvos valstybės institucijų ir verslų problema.

Apklausoje duomenimis, Daugiau nei trečdalis (37 proc.) žmonių mano, kad kontrabanda yra daugelio žmonių pragyvenimo šaltinis ir ja užsiima mažas pajamas gaunantys gyventojai, kurie neturi kitų pragyvenimo šaltinių. Panaši gyventojų dalis mano, kad kontrabanda užsiima valstybės pareigūnų proteguojami verslininkai ir nusikalstamos grupuotės (po 20 proc.).

Kaip efektyviausias kovos su kontrabanda priemonės (kaip ir 2004 m.) laikomas mokesčių mažinimas (72 proc.) ir korupcijos valdžioje mažinimas (75 proc.). Nors sienos kontrolės stiprinimas nurodomas kaip trečia pagrindinė priemonė, teisėsaugos pareigūnų skaičiaus, įgaliojimų ir algų didinimas retai vertinamas kaip efektyvi priemonė.

Regioniniu požiūriu labiausiai išsiskiria Tauragės apskrities gyventojai - ten vartojančiųjų kontrabandines prekes bent dvigubai daugiau nei kitose Lietuvos apskrityse. Dažniausiai kontrabandinės prekės įsigyjamos turgavietėse ir iš pažįstamų. Išn retai kontrabandinės prekės perkamos kioskuose ir parduotuvėse. Mažesnėse gyvenvietėse kontrabandinių prekių įsigyjama iš privačių asmenų dvigubai dažniau nei didžiuosiuose miestuose, o didmiesčių gyventojai dažniau jų įsigyja turguose.

Sociologinio tyrimo analizę galite atsisiųsti čia: [Gyventojų požiūris į kontrabandą Lietuvoje](#).

> Tyrimas: Lietuviai valstybei sutiktų atiduoti iki 11 proc. pinigų

Tyrimų bendrovė RAIT ir Lietuvos laisvosios rinkos institutas vykdo bendrą projektą, kurio siekis išsiaiškinti, ką gyventojai mano įvairiais ekonominės politikos klausimais. Naujausios apklausoje duomenimis, net jeigu gautų skirtingus atlyginimus „ant popieriaus“, gyventojai šalies biudžetui sutiktų mokėti apie 11 proc. pajamų mokesčio. Didžiausią uždirbtų pinigų dalį biudžetui skirtų aukštesnį išsilavinimą turintys žmonės, vyrai ir didesnes pajamas gaunantys apklaustieji.

Paklausti, kiek sutiktų mokėti pajamų mokesčio ir kiek turėtų likti „į rankas“ jei gautų 1000, 2000, 3000, 5000, 7000 litų, šalies gyventojai nurodė įvairias sumas, kurios parodo, kad gyventojai sutiktų mokėti nuo 7,4 iki 10,8 proc. pajamų mokesčio. Atsakai davus neapmokestinamą pajamų dydį (šiuo metu galiojantis NPD 320 Lt) galima teigti, kad gyventojai sutiktų mokėti apie 11 proc. pajamų mokesčių, nepriklausomai nuo to, kokią pinigų sumą jie uždirbtų. Šiuo metu Lietuvoje yra 24 proc. pajamų mokesčio tarifas.

Žmonės mano, kad jiems turėtų likti daugiau jų uždirbamų pinigų, negu lieka dabar, ir nesvarbu, ar jų atlyginimas būtų 3000, ar 7000, valstybės biudžetui skiriamas procentas nesiskirtų – vidutiniškai tai sudarytų 11 proc., jei atsižvelgtume į dabar galiojančią neapmokestinamųjų pajamų dydį. Kiekvieno respondento buvo klausama, kiek sutiktų mokėti, gaudamas „ant popieriaus“ skirtingas pinigų sumas, ir tyrimo duomenys rodo, kad uždirbdami daugiau žmonės natūraliai ir tikisi gauti daugiau pinigų. Progresyvumo kreivė yra tik paklaidos rėmuose, ir žmonių pasirinkimus atspindintis gyventojų pajamų mokesčio progresyvumas maksimaliai būtų realizuojamas, paliekant dabartinį 320 litų neapmokestinamąjį pajamų dydį ir sumažintus tarifą visiems iki 11 procentų.

Daugiausiai uždirbtų pinigų (vidutiniškai 12,1 proc.) biudžetui sutiktų skirti 25-34 m. amžiaus žmonės. Mažiausiai skirtų vyriausioji tyrimo dalyvių grupė – 65-74 m. gyventojai skirtų vidutiniškai 9,4 proc. nuo atlyginimo „ant popieriaus“.

Analizuojant rezultatus pagal gyventojų išsilavinimą, daugiausia (13 proc.) pajamų mokesčio sutiktų skirti aukštąjį išsilavinimą turintys, o mažiausiai (9,5 proc.) - pradinį ir pagrindinį išsilavinimą turintys asmenys. Pagal pajamas vienam šeimos nariui, daugiau nei 1500 Lt vienam šeimos nariui gaunantys apklaustieji sutiktų skirti 13,7 proc., mažiau gaunantys nurodė, kad koks atlyginimo dydis bebūtų, jie pajamų mokesčiui skirtų vos daugiau nei 10 proc. pajamų.

Apklausoje metu žmonių buvo teiraujamasi ne jų nuomonės apie progresinius mokesčius, o apie tai, kiek žmonės realiai sutiktų mokėti pinigų. Toks apklausos būdas žmogų labiau priartina prie jo realaus gyvenimo, žmogaus prašoma įsivaizduoti, kaip jis elgtųsi ar kas jam priimtinausia konkrečioje situacijoje, o ne kokia jo nuomonė vienu ar kitu abstrakčiu klausimu.

› Šalies ekonomistų kreipimasis dėl PVM lengvatos vaisiams ir daržovėms

Institutas iniciavo šalies ekonomistų kreipimąsi į šalies ministrui pirmininkui. Kreipimesi teigiama, kad mokesčių dydis yra svarbus ekonominis veiksnys. Mokesčių mažinimas gali paskatinti ekonomikos plėtrą ir konkurencingumą bei padidinti ekonominių gėrybių prieinamumą. Tačiau siūlomos PVM lengvatos vaisiams ir daržovėms yra netinkamas ekonominės politikos žingsnis. Siūlome įsiklausyti į LR Prezidento veto ir nebeardyti šalies mokesčių sistemos.

PVM lengvatų vaisiams ir daržovėms įvedimas sudarytų sąlygas tolimesniam PVM lengvatų plitimui. Įstatymo pataisų šalininkai apeliuoja į tai, kad dabar egzistuoja PVM lengvatos kai kuriems maisto produktams (šviežiai atšaldyti mėšai, žuviai ir kt.). Tokių įstatymo pataisų priėmimas būtų precedentas ir tuo pačiu argumentas naujoms lengvatoms plisti, o tai dar labiau iškreiptų egzistuojančią ir taip jau ydingą sistemą.

PVM lengvatų vaisiams ir daržovėms įvedimas dar labiau komplikuočių mokesčių sistemą ir mokesčių administravimą, sudarytų sąlygas piktnaudžiavimui ir neskaidrumui.

PVM lengvata vaisiams ir daržovėms nepagrįstai diskriminuotų kitas plataus vartojimo prekes ir suteiktų nepagrįstą privilegiją vaisių ir daržovių pardavėjams, tarp jų ir tiems, kurie importuos produkciją iš kitų ES šalių.

Argumentai prieš įvairias PVM lengvatas ne kartą yra išsakyti įvairių šalies ekonomistų, Valstybės kontrolės ir už šalies finansus atsakingų valstybės pareigūnų. Šiuo kreipimusi apeliuojame į Seimo narių atsakomybę už šalies mokesčių sistemos būklę, atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos ekonomika jau susiduria su nepalankiais vidaus ir išorės veiksniais, o artimiausiais metais patirs ir naujų iššūkių. Viliamės, kad Seimas nenumos ranka į išsakytus argumentus ir nepasiduos interesų grupių spaudimui, o rūpinsis visų žmonių gerove ir Lietuvos konkurencingumu.

Kreipimąsi pasirašė:

Jonas ČIČINSKAS, VU TSPMI Europos studijų katedros vedėjas;

Algis DOBRAVOLSKAS, MRU Ekonomikos katedros vedėjas;

Gitanas NAUSĖDA, SEB banko Prezidento patarėjas;

Rimantas RUDZKIS, „DNB Nord“ vyriausiasis analitikas;

Remigijus ŠIMAŠIUS, Lietuvos laisvosios rinkos instituto prezidentas;

Vadimas TITARENKO, „DNB Nord“ valdybos pirmininko patarėjas, Ekonominių tyrimų padalinio vadovas;

Eduardas VILKAS, Ekonomikos instituto direktorius.

Išsamų kreipimosi tekstą galite rasti paspaudę ant nuorodos: [KREIPIMASIS](#).

› LLRI analizė: Viešojo sektoriaus strateginis planavimas: iššūkiai ir sprendimai

Per pastaruosius penkerius metus Lietuvoje viešojo administravimo ir viešųjų finansų srityje buvo įdiegtos dvi reikšmingos naujovės: strateginiai planai ir programiniai biudžetai. 2002 m. Vyriausybė nurodė valstybės institucijoms kurti strateginius planus, kuriuose jos apibrėžtų savo strateginius tikslus, nurodytų siektinų rezultatų rodiklius ir planuotą savo finansavimą.

Programinių biudžetų idėja siekia (skirstant ir panaudojant resursus) koncentruoti dėmesį į veiklą, rezultatus ir tikslus, o ne į institucijas. Tiek strateginis planavimas, tiek programiniai biudžetai siekia padidinti viešojo sektoriaus efektyvumą ir skaidrumą. Tyrimo tikslas - išnagrinėti trijų programų strateginio planavimo įgyvendinimą, jo vaidmenį planuojant finansavimą ir skirstant lėšas. Tyrimu taip pat siekiama nustatyti strateginio planavimo metodikos stipriąsias ir silpnąsias vietas, išsiaiškinti, su kokiais iššūkiais susiduria ir kitų valstybės institucijų ir programų strategiją kuriantys ir įgyvendinantys žmonės.

LLRI atliktoje analizėje pasirinktos ir išnagrinėtos trys skirtingų institucijų vykdomos programos: Nacionalinė turizmo plėtojimo programa, Kūno kultūros ir sporto plėtros programa, Specialioji Europos regioninės plėtros fondo programa (BPD įgyvendinti). Analizę galite atsisiųsti paspaudę [ant nuorodos](#).

› Ekspertizė: Dėl Perno mokesčio įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto

LLRI išanalizavo Perno mokesčio įstatymo pakeitimo projektą, kuriame numatyta padidinti perno mokesčio tarifą nuo 15 proc. iki 19 proc.

Šiuo sprendimu siekiama padidinti Valstybės biudžeto pajamas. Tačiau tarifo kėlimas nėra efektyvi priemonė surinkti daugiau mokesčių pajamų. Greičiau priešingai – didinamas tarifas lems įplaukų iš šio mokesčio mažėjimą. Aukštesnis tarifas mažina paskatas didinti efektyvumą, mažinti sąnaudas bei deklaruoti didesnį pelną. Jis didina paskatas mažinti apmokestinamąjį įmonių pelną didinamų pripažįstamų sąnaudų sąskaita. Įmonės skatinamos daryti ir įvairiais būdais pateisinti sąnaudas, kurių jos nebūtų dariusios, esant mažesniai tarifui (įskaitant asmeninį vartojimą, darbuotojų gerovę ir pan.). Tai itin apsunkins mokesčio administravimą, o laukto efekto neatneš.

Šios priežastys verčia abejojti, ar įstatymo projekto aiškinamajame rašte pakankamai išanalizuota tarifo didinimo įtaka verslo aplinkai.

Visą ekspertizę galite atsisiųsti [paspaudę čia](#).

> Bendrų tikslų, o ne pasipinigavimo, ES biudžetas naudingas Lietuvai ir Europai

Koalicijos už Laisvą Europą Biudžeto ir mokesčių grupės vadovė Rūta Vainienė.

Lietuvos laisvosios rinkos institutas aktyviai veikdamas ES mokesčių ir biudžeto reformos srityje, subūrė lyderiaujančių Europos institutų, pasisakančių už laisvosios rinkos idėjas, „Koalicija, už Laisvą Europą“. Dar kovo mėn. pradžioje Europos komisijai koalicijos vardu buvo pateikta pozicija „RESTART THE EU BUDGET: „Ctrl+Alt+Del““. svarstant Lietuvos poziciją dėl ES biudžeto reformos, LLRI šalies valdžiai pateikė pasiūlymus dėl tolimesnės šalies pozicijos ES biudžeto reformos klausimais.

Atlikti tyrimai dėl ES paramos poveikio nesuteikia pagrindo teigti, kad ES lėšos atneša daugiau naudos, nei padaro žalos. Daugeliu atvejų, dėl neigiamų pasekmių ES paramos lėšų būtų geriau apskritai negauti su sąlyga, kad nereikėtų mokėti įmokų, ir kad kitos šalys lygiai taip pat negautų paramos.

Koalicijos už Laisvą Europą Biudžeto ir mokesčių grupės vadovė Rūta Vainienė. Anot jos, ES biudžeto skirstyme šalis narės susidūrė su Kalinio dilemos situacija. Visoms šalims būtų naudingiau, jei į ES biudžetą reikėtų mokėti kuo mažiau, o lėšų panaudojimas duotų ne pavienę, o visiems bendrą naudą. Šiandien nebėra taip svarbu įvardinti tiksliai priežastis, kodėl biudžeto formavimas nuėjo kitu – naudos mainų - keliu. Būtent tai sukūrė situaciją, kai kiekviena šalis narė siekia kuo didesnės naudos vien tik sau, tačiau dėl ribotų išteklių nesant galimybių patenkinti visus pageidavimus visa apimtimi, visos šalys lieka „pusėtinoje“ padėtyje – kai ką gavusios, kai ko atsisakiusios, ir toliau ieškomos protingų ir gudrių kelių, kaip savo padėtį pagerinti (kitų sąskaita). LLRI šalies valdžiai teikia pasiūlymus, pagal kokius principus galėtų būti nustatomos biudžeto pajamos.

- **Šalių narių įnašai** užtikrina demokratiją. Išlaikant tradiciją, ES biudžete tikslinga remtis šalių narių įnašais, o ne ieškoti naujų nuosavų išteklių.
- **Proporcingumas** priartina teisingumą ir neutralumą. ES šalių narių įnašai turi būti proporcingi jų sukuriamoms pajamoms (GNP).
- **Paprastumas ir skaidrumas** didina atskaitingumą. Įmokų skaičiavimo paprastumas leistų kiekvienam piliečiui suvokti ir įvertinti ES biudžeto dydį ir našta, didintų atskaitingumą piliečiams.
- **Maža administravimo našta** didina efektyvumą. Biudžeto pajamoms surinkti turi būti taikoma kuo mažiau pajamų šaltinių. Maža administravimo našta

kartu su paprastumu sumažina klaidų ir manipuliacijų galimybę.

Taikant šiuos principus reikia visų pirma panaikinti PVM šaltinį ir ES biudžete remtis tik šalių narių lygių proporcijų įnašais nuo GNP; atsisakyti finansinio tradicinių nuosavų išteklių vaidmens, paliekant juos kaip laikiną prekybos reguliavimo priemonę, tačiau siekiant didesnio ir intensyvesnio prekybos liberalizavimo; netaikyti jokio ES mokesčio; panaikinti įmokų korekcijas ir nuolaidas.

ES biudžeto išlaidų srityje LLRI siūlo laikytis pozicijos, kad ES biudžeto lėšos būtų skiriamos tik tiems projektams, kurie neabejotinai atneša tik bendrą naudą. ES biudžeto dydis nebūtų išeities duomuo ir privalo būti mažinamas, mažinant šalių įnašus, jei nėra susitariama dėl projektų, kurie duotų bendrą naudą.

- **ES pinigai – europiniams projektams.** ES lėšomis būtina finansuoti tik tuos projektus, kurie atneša bendrą naudą. Didžiausia ES nauda gaunama dėl bendrosios rinkos atvėrimo. Bendrosios rinkos atvėrimas susijęs su reguliavimo, biurokratinių kliūčių naikinimu, kurioms nėra reikalingos ES biudžeto investicijos. Kitos bendrosios rinkos kliūtys yra fizinės – dėl infrastruktūros jungčių nebuvimo. Būtent šių jungčių sukūrimui Europoje ir turėtų būti naudojamos ES lėšos. Bet koks lėšų panaudojimas, trukdantis bendrai rinkai veikti, turi būti draudžiamas.
- **Tikslai, o ne interesai, užtikrina lėšų panaudojimo efektyvumą.** Finansuojant atskirų šalių narių ar įtakos grupių interesus, neįmanoma pasiekti efektyvaus lėšų panaudojimo. Finansuojant interesus, lėšų skyrimas pats savaime vertinamas kaip rezultatas, nesigilinant, kokias tolimesnes pasekmes finansavimas sukelia. Jeigu keliami realūs (pasiekiami) tikslai, galima numatyti išmatuojamus jų įgyvendinimo rodiklius ir didinti ES lėšų panaudojimo efektyvumą.
- **Projektų finansavimas atneša rezultatų, perskirstymu siekiama tik perskirstyti.** ES biudžeto lėšos turėtų būti skirstomos projektų finansavimo principu, o ne perskirstant lėšas tarp skirtingo išsivystymo narių, regionų ar rinkos dalyvių. Lėšų perskirstymas nepasiekia keliamų lygių galimybių tikslų, sukuria neigiamas motyvacijas bei pasekmes, todėl ES biudžeto lėšų negalima naudoti išsivystymo skirtumams sumažinti.

Įgyvendinant šiuos principus, būtina atsisakyti BŽŪP ir kaimo plėtros politikų finansavimo, neieškoti „gerų“ žemės ūkio sektoriaus rėmimo būdų, o pastangas sutelkti greitai ir sklandžiam šių politikų panaikinimui. Sanglaudos bei konkurencingumo politikas būtina pertvarkyti taip, kad šiomis lėšomis būtų finansuojami tik bendri Europos transporto bei energetikos infrastruktūros projektai. Griežtai draudžiama finansuoti naujas abejotino pagrįstumo ir tikslingumo programas, tokias kaip klimato kaitos kontrolė, Galileo ir kt. Neskirti ES biudžeto lėšų moksliniams tyrimams, sudarant palankias sąlygas juos finansuoti privačiai, nefinansuoti pelno siekiančių privačių projektų ar įmonių.

Europos Komisija savo komunikate pakvietė „reformuoti biudžetą ir pakeisti Europą“. Tik esminė reforma, o ne struktūros perdėliojimas gali leisti siekti gerų permainų Europoje, padidinti jos konkurencingumą. Lietuvos valdžiai būtina nesiorientuoti tik į pinigų gavimą, įvertinti ir visuomenei pristatyti ryškias neigiamas ES paramos pasekmes: augančią infliaciją, paramos kapitalizaciją, žemės ūkio sektoriaus efektyvumo slopinimą, konkurencijos žalojimą, korupcijos išaugimą, motyvacijų iškraipymą.

> SEIMO RINKIMAI 2008: Ką turėtų padaryti naujoji valdžia?

LLRI ir naujienų agentūra ELTA nuo kovo mėnesio pradėjo bendrą pilietinį-socialinį projektą „Seimo rinkimai 2008: Ką turėtų padaryti naujoji valdžia“. Kas antrą savaitę Eltos komentarų skiltyje pateikiami LLRI ekspertų komentarai aktualiausiais šalies ekonominės politikos klausimais.

Projektu - 10 komentarų - aktualiausi šalies ekonominės politikos klausimai, raginimai rinkėjams atkreipti dėmesį į būsimus priešrinkiminius pažadus ir mokėti juos racionaliai įvertinti bei „receptai“ naujai valdžiai, kokių darbų ji turėtų imtis.

Visus projekto komentarus galite rasti [paspaužę čia](#).

> LLRI pripažintas vienu geriausių centrinės Europos ir pasaulio viešosios politikos centru

Metų pradžioje pasiekė žinia, jog pirmą kartą atliktame įvairiausių sričių pasaulio viešosios politikos centrų (angl. „think tanks“) tyrime ir geriausio rinkimuose, LLRI pateko į „Vieno geriausių centrų pasaulyje“ kategoriją ir buvo pripažintas vienu geriausių Centrinės ir Rytų Europos viešosios politikos centru.

Filadelfijoje (JAV) įsikūręs „Foreign Policy Research Institute“ du metus vykdė 169 šalyse veikiančių 5080 įvairiausias nuomones atstovaujančių „think tank'ų“ (tikslaus lietuviško pavadinimo atitikmens nėra, jis gali būti vadinamas „smegenų centru“, „idėjų fabriku“, viešosios politikos institutu) veiklą ir pirmą kartą paskelbė geriausias pasaulyje ir regionuose organizacijas.

Buvo apklausta daugybė tarptautinių ekspertų, viešų ir privačių asmenų, viešosios politikos centrų veiklą nagrinėjančių ir studijuojančių specialistų, stebėti organizacijų pasirodymai žiniasklaidoje, mokslinėje literatūroje ir taip sudarytas lyderių sąrašas. Iš visų pasaulyje esančių viešosios politikos centrų į jį pateko tik 228 organizacijos, iš kurių kiekvieną, autorių teigimu, galima vadinti „Vienu svarbiausių centrų pasaulyje“.

Į bendrą organizacijų sąrašą iš Lietuvos buvo įtraukta 10 viešosios politikos centrų, tačiau į geriausiųjų pasaulyje kategoriją pateko vienintelis LLRI. Iš Latvijos bei Estijos į šį sąrašą nepateko nei viena organizacija.

Tarp geriausiųjų pasaulyje patenka vertybėmis ir pažūromis LLRI artimi viešosios politikos centrai: Adam Smith (D. Britanija), Center for a New Europe (Belgija), Instituto Bruno Leoni (Italija), International Policy Network (D. Britanija), Timbro (Švedija), Adriatic Institute for Public Policy (Kroatija), Free Market Center (Serbija ir Juodkalnija), Institute for Market Economics (Bulgarija), Liberalni Institut (Čekijos Respublika), American Enterprise Institute (JAV), CATO Institute (JAV), Fraser Institute (Kanada), Heritage Foundation (JAV).

> Esė konkursas „Laisvės studijos“

Institutas skelbia penktąjį rašinio konkursą „Laisvės studijos“ ir šį kartą kviečia šalies studentus ir jaunimą nagrinėti laisvės idėjas remiantis amerikiečių ekonomistu Murray N. ROTHBARD (1926-1995). LLRI tikisi, kad šis rašinio konkursas paskatins tradiciją Lietuvos aukštosiose mokyklose nagrinėti asmens laisvę kaip reiškinį, kurį būtina suprasti aiškinantis socialinius ir ekonominius visuomenės dėsnius.

Rašinio konkursui pasirinktas autorius, kuris akademinį jaunimą turėtų sudominti nagrinėjamų temų gilumu, o kartu ir platumu, novatorišku požiūriu, patraukliu stiliumi. N. Rothbard, nors ir nėra pats populiariausias ekonomikos „mainstreeme“, tačiau yra viena svarbiausių figūrų austrų ekonomikos mokyklai. 20 amžiaus antroje pusėje JAV būtent su jo užsidegimu ir darbais, ne mažiau nei su L. Mises mokslinė veikla bei F. Hayek darbais ir jo gauta Nobelio premija, yra labiausiai susijęs austrų ekonomikos mokyklos atgimimas ir išsiplėtojimas.

Dalyvauti „Laisvės studijų“ konkurse kviečiami ne tik studentai, bet ir savarankiškai neformaliai studijuojantys asmenys, visi, ne jaunesni kaip 17 metų amžiaus ir darbo užbaigimo metu neturintys mokslinio daktaro laipsnio. Studentai taip pat gali pateikti darbus, kurie yra atlikti kaip referatai, kursiniai darbai ar straipsniai, bet buvo rengti ar publikuoti ne anksčiau kaip 2007 m. rugsėjo 1 d. Darbai konkursui laukiami iki 2008 m. liepos 14 d.

Kaip rodo ankstesnių konkursų rezultatai, jauni žmonės turi įdomių minčių, tačiau dažnai jų neišplėtoja, todėl institutas kviečia nesibaiminti naujai ir netradiciškai žvelgti į problemas, rinktis neįprastas temas. Laukiami darbai, kuriuose studentai pateiks kritinį savo mąstymą, pateiks požiūrio pateikimo naujumą ir nuoseklumą ir remdamiesi autoriumi 10 puslapių, išdėstys baigtinę savo poziciją tam tikrais klausimais.

Darbus vertins kompetentinga komisija, o geriausių darbų autoriai bus apdovanoti. Laimėtojai bus paskelbti rugsėjo mėnesį, o šių metų prizinis fondas – 6000 litų.

Daugiau informacijos apie konkursą rasite čia: [„Laisvės studijos“](#).

„Laisvą rinką“ galima užsisakyti LLRI interneto svetainėje adresu www.lrinka.lt/uzsakymas.phtml arba atsiuntus el. laišką adresu Laura@lrinka.lt ir nurodžius savo vardą, pavardę ir el. pašto adresą, kuriuo norite gauti leidinį.

„Laisvoji rinka“ taip pat publikuojama internete adresu www.lrinka.lt/Leidinyis/index.phtml.

Pageidavimus, siūlymus, klausimus siųskite el. paštu Laura@lrinka.lt.

Leidinyje spausdinamų LLRI ekspertų rašinių autorinės teisės © priklauso LLRI. Perspausdinti šiuos leidinio straipsnius leidžiama tik su nuoroda į „Lietuvos laisvosios rinkos institutą“, prieš tai suderinus telefonu (5) 252 62 63.

„Laisvą rinką“ leidžia Lietuvos laisvosios rinkos institutas – pelno nesiekianti organizacija, įsteigta 1990 metais įtvirtinti individo laisvės ir atsakomybės, laisvosios rinkos bei ribotos valdžios idėjas.

LLRI adresas:
Lietuvos laisvosios rinkos institutas
J.Jasinskio g. 16A
2001 Vilnius
Tel. (5) 252 62 55, (5) 252 62 63
Faks. (5) 252 62 58
www.lrinka.lt